

YHDYSKUNTARAKENTEEN JA PALVELUVERKON YHTEENSOPIVUUS

Milloin yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon voidaan sanoa olevan yhteensopivat? Missä asioissa tai tilanteissa se käy ilmi? Mitkä asiat ovat keskeisimpiä yhteensopivuuden kannalta? Työryhmien tehtävänä oli laatia kuvaus optimitilanteesta, jossa yhdyskuntarakenne ja palveluverkko ovat yhteensopivat. Työpaja käynnisti MAL-verkoston yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensopivuus -pilottikonaisuuden. Alle on koottu auki kirjoitettuna työpajan tuloksena syntyneet kuvaukset ryhmittäin.

RYHMÄ 1.

Optimaalinen yhdyskuntarakenne on voimakkaasti sekoittunut. Arjen toiminnan kannalta keskeinen elementti saavutettavuus sekä ajassa että matkassa mitattuna on hyvä tai erinomainen. Palvelut ovat saavutettavissa jalankulkuetäisyydellä toisistaan. Joukkoliikenne on tehokasta ja ihmiset voivat suunnitella liikkumistaan olematta riippuvaisia joukkoliikenteen aikatauluista, sillä vuoroväli on tiheä. Niillä alueilla, joilla väestöpohja ei riitä joukkoliikenteeseen, on toimiva julkinen kutsutaksi-järjestelmä.

Yhdyskuntarakenne ja palveluverkko on suunniteltu käyttäjälähtöisesti. Elinympäristö on miellyttävä ja palvelut toimivat joustavasti; tarvitsemansa palvelun voi "tilata" haluamaansa toimipisteeseen. Kadunpidon teknologiat ovat kehittyneitä ja tekninen infrastruktuuri sopeutettavissa muuttuvan väestömäärän tarpeisiin. Optimaalinen tilanne on saavutettu kehittyneellä sektoreiden välisellä yhteistyöllä, jossa myös aika-suunnittelulla on ollut merkittävä sija.

RYHMÄ 2.

Optimaalisessa tilanteessa yhdyskuntarakenne on voimakkaasti sekoittunut. Palvelut ovat saavutettavissa jalankulkuetäisyydellä toisistaan. Joukkoliikenne on niin tehokasta, että useimmat eivät tarvitse omaa autoa ja loput kotitalouksista selviävät yhdellä autolla. Yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon suunnittelussa ovat lähtökohtana lähipalvelut, jalankulun priorisointi ja saavutettavuus.

Lähipalveluiksi luetaan päivittäistavarakauppa, päiväkotia, lähivirkistysalue sekä perusopetuksen 1-6 luokkien koulut. Lähipalvelut ovat jalan helposti saavutettavissa. Kevyen liikenteen yhteydet ovat toimivat, miellyttävät ja turvalliset. Muita palveluita, kuten kirjasto, on saavutettavissa kohtuullisella etäisyydellä polkupyöräillen. Ikäihmisten palveluiden järjestämisessä on tapahtunut kulttuurinen muutos; kaikki palvelut tuodaan ikäihmisille kotiin.

Maaseutumaisilla alueilla asuminen ja eläminen perustuvat monilta osin omavaraisuuteen. Välttämättömät palvelut tuodaan kotiin joko fyysisesti tai sähköisten järjestelmien kautta.

RYHMÄ 3.

Yhdyskuntarakenne ja palveluverkko ovat optimaaliset, kun pakollinen liikkumistarve on minimoitu. Usein käytetyt palvelut ovat lähellä sekä ajassa mitattuina. Palveluiden ja myös niiden saavutettavuuden suunnittelussa on huomioitu sosiaalinen oikeudenmukaisuus: koko väestön saa palvelut riippumatta eri väestöosien yhteiskunnallisesta asemasta, varallisuudesta tai terveydentilasta.

Asuinympäristöt on suunniteltu turvallisiksi ja toimiviksi; alueet on kunnolla valaistu, kevyen liikenteen verkostot ovat toimivat, talojen ikkunat ovat tielle päin, lähipalvelut ovat jalan tai kevyellä liikenteellä saavutettavissa. Myös alueen erityisominaisuudet ja terveellisyys on huomioitu yhdyskuntarakenteen suunnittelussa.

Palvelut ovat erityisen muuntautumiskykyisiä. Liikkuvien palveluiden määrä on kasvanut ja palveluverkko on kattava. Yksityiset ja julkiset palvelut saa nykyistä useammin samasta paikasta. Kunnissa, seuduilla tai toiminnallisilla alueilla on määritelty palvelustrategiat ja alueet, joilla palveluille taataan tietty taso.

Palvelualueiden suunnittelussa on huomioitu julkisen talouden realiteetit ja palveluiden taso on mitoitettu suhteessa väestöpohjaan. Hajarakentamiselle on asetettu tiukempia kriteereitä palvelunäkökulmaan tukeutuen.

RYHMÄ 4.

Yhdyskuntarakenne ja palveluverkko ovat yhteensopivat, kun lähipalvelut ovat saavutettavissa kevyen liikenteen keinoin ja erikoispalvelut sujuvin joukkoliikenneyhteyksin. Lähipalvelutarjonnan (= pienimittakaavaiset palvelut) kattavuus kohtaa talouden realiteetit. Riittävän ja kattavan lähipalvelutarjonnan turvaamiseksi on panostettu tilojen ja palvelujen *muunneltavuuteen* vuorokauden, vuodenaikojen sekä käyttäjä- ja tarjoajaryhmien mukaan. Lisäksi sähköisiä palveluja on kehitetty korvaaviksi niiltä osin, joilta fyysisen palveluverkko ei ole riittävän kattava. Strategiatasolla seudullisen ja/tai kuntarajat ylittävän tarkastelu on kehittämisen lähtökohtana. Lähi- ja erikoispalvelut nähdään saman palveluverkon eri tasoina. Palveluvyöhykkeet toimivat hyvänä seudullisena strategiatyökaluna. Visiona tällä alueella on "seudullinen palveluverkko, joka on lähellä asukkaita ja saavutettavissa kestäväillä liikkumisen välineillä."

RYHMÄ 5.

Yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensopivuus ilmenee päivittäisen arjen sujuvuutena, autoilun tarpeen pienentymisenä sekä joustavana palvelurakenteena (tarjonnan, määrän ja sijainnin jousto).

Yhdyskuntarakenne ja palveluverkko ovat yhteensopivat kun lähipalvelut eli ruokakauppa, päiväkotit, alakoulu, bussipysäkki, sekä kokoontumispaikka sijaitsevat kävelyetäisyydellä. Yhdyskuntarakenteessa toteutuu tietynlainen "kylämäisyys". Joukkoliikenteen toimivuus on kuntien vastuulla. Esimerkiksi lukiot ja tavaratalo ovat saavutettavissa toimivin julkisen liikenteen yhteyksin. Työmatkat ovat nautinto. Teknisen

infrastruktuurin kapasiteetti on oikeassa suhteessa käyttäjämääriin. Palvelut ovat saavutettavissa uudentyyppisissä monipalvelukeskuksissa.

Strategiatasolla tämä merkitsee asuntorakenteen monimuotoisuuden ja sekoittumisen asettamista keskeiseksi tavoitteeksi, samoin kuin asuntorakenteen täydentymistä. Ryhmärakentamisen ratkaisut yleistyvät ja toiminnallisten alueiden työpaikkaomavaraisuus on 110%. Palvelut on suunniteltu muuntokelpoisiksi

Edellä kuvatun optimivision ongelmia ovat esteettömyyden toteuttaminen, yhteysöasumisen ja ryhmärakentamisen edistäminen, palveluiden ja asukasrakenteen hallinta, asukasohjaus ja uusien alueiden toteuttaminen. Myös suunnitteluresurssien puute aiheuttaa ongelmia. Lisäksi ryhmä toteaa, että "pirstoutunut aluerakenne johtaa pirstoutuneeseen kuntarakenteeseen".